

М.В. Фесенко

*кандидат політичних наук,
старший науковий співробітник Інституту світової економіки
і міжнародних відносин НАН України*

КРИЗА АМЕРИКАНСЬКОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ МОДЕЛІ І ПІДЙОМ КИТАЮ

У статті досліджуються сучасний стан і перспективи розвитку американської економічної моделі на тлі економічного піднесення Китаю після глобальної фінансово-економічної кризи 2008-2009 рр.

Ключові слова: США, Китай, економіка, система міжнародних відносин, ВВП, криза, капіталізм.

Актуальність статті визначається посиленням економічних і військово-політичних позицій КНР на тлі кризи американської економічної моделі. Розпочаті Ден Сяопіном реформи принесли свої плоди. Країна вийшла з хронічної кризи, розв'язала харчову проблему, стала однією з найбільших світових експортерів. Іде модернізація й індустріалізація на сучасній технологічній підставі. До цього необхідно додати й те, що зростають іноземні капіталовкладення. Китай вступив у смугу економічного підйому. За останні півтора десятиліття об'єм його ВВП зріс у 2,5 раза.

Мета статті – проаналізувати стан американської економічної моделі, виявити причини її кризи та визначити перспективи економічного розвитку Китаю.

В американській політичній думці тема економічного та політичного протистояння США й Китаю в контексті світового лідерства є досить розробленою. На думку американських дослідників, які представляють реалістичну та неореалістичну парадигми теорії міжнародних відносин, Р. Кагана, Зб. Бжезінського, У. Крістола, Р. Такера, Г. Моргентау, Р. Хааса, Е. Ебрамса, У. Перрі й А. Картера, США необхідно посилити свою

могутність та продовжувати керувати еволюцією міжнародної системи поки існує така можливість. Для досягнення гегемонії США повинні збільшувати військовий бюджет, жорстко і відкрито обстоювати власну позицію на міжнародній політичній арені світу, тому що лідерство можливо втримати лише тоді, коли США самі керуватимуть світом. В іншому випадку інші потужні центри сили будуть визначати порядок денний для Америки.

Інтерес при аналізі ролі, місця і майбутньої поведінки США в сучасній системі міжнародних відносин становить поміркованіша позиція представників ліберальної та неоліберальної парадигми теорії міжнародних відносин. До цього напрямку можна зарахувати представників американської школи міжнародних відносин М. Еліота, Ф. Фукуяму, С. Гантінгтона, Р. Хааса, Дж. Айкенбері, Д. Ріефа, Дж. Ная, Ч. та У. Мейса, Ч. Купчана, М. Дойла та Ф. Бергстена.

Фінансова паніка 2008–2009 рр. винесла на поверхню всі найтривожніші назріваючі тенденції, і позиція багатьох дослідників полягає в тому, що США зараз не просто в небезпеці через спад, а в тому, що країна перебуває в повній агонії через початок «постамериканського» світу. Переповненість боргами фінансового сектору і вразливість економіки США, викликані залежністю країни від дорогої імпоротної нафти, спричинює вчених, аналітиків і політиків до висловлювань про те, що майбутнє США як провідної світової економічної держави викликає сумнів.

У зв'язку з цим інтерес являє думка американського вченого К. Філіпа. Він пов'язує фінансово-економічну кризу 2008–2009 рр. з прискореним розвитком фінансового сектору впродовж останніх трьох десятиліть – з приходу до влади адміністрації Р. Рейгана [1, с. 38], що взяла на озброєння монетаристську теорію Мілтона Фрідмана [4, с. 73] і повірила в тезу про абсолютну ефективність ринку [1, с. 74–76]. «У 1987–2007 рр. сектор фінансових послуг, пов'язаних із борговими зобов'язаннями в усіх їхніх формах – від кредитних карток та іпотеки до державних цінних паперів, що випускаються

міністерством фінансів, і складних фінансових інструментів, розроблених фінансистами з Уолл Стріт, – став найбільшим і швидкозростаючим бізнесом у країні» [1, с. 8]. За ці роки загальний розмір американських боргів виріс у чотири рази від 11 до 48 трлн. дол., що становить близько 340% ВВП країни [1, с. 7, 43, 46], при цьому 37 трлн. дол. припадає на борги приватних осіб і корпорацій. У 1990-х рр. фінансовий сектор став найбільшим в економіці США, набагато випередивши виробничий сектор. Якщо в 1970 р. частка виробництва у ВВП становила 24%, а фінансів – 14%, то до 2005 р. ці показники дорівнювали 12 і 20% ВВП відповідно [1, с. 31].

Вибухове зростання фінансового сектору (зокрема фондового ринку), на думку Філіпса, пояснюється не дією ринкових законів, а втручанням держструктур. Спекуляціями займалися не тільки великі (наприклад, Дж. Сорос) і дрібні приватні гравці, але й сам американський уряд. Такі дії суттєво спотворювали цінові сигнали, що посилюються ринком. Бурхливий розвиток фінансового ринку призвів до збагачення не середнього класу – основи американського суспільства, а тонкого прошарку багатих фінансистів [1, с. 63, 77].

Можливо, уперше в американській історії тривалий період економічного зростання не супроводжувався зростанням добробуту широких мас населення. Філіпс наводить дані про те, що за останні тридцять-сорок років американці, навпаки, стали жити набагато бідніше. У 1970-х рр. обов'язкові витрати (іпотека, соціальне забезпечення дитини, медичне страхування, обслуговування автомобіля, податки) становили близько 50% від усіх витрат сім'ї, що належать до середнього класу, зате на початку ХХІ ст. – уже 75% [1, с. 100]. Для зарубіжних економістів ще важливішою є інформація про те, що в 1997–1999 рр. у США були внесені зміни до методології підрахунку індексу споживчих цін. Унаслідок нині офіційні дані занижують інфляцію на 2–3 процентні пункти [1, с. 81–83]. Це також опосередковано свідчить про зниження реальних доходів населення, адже зростання зарплати американців останніми роками зазвичай порівнюється з темпами офіційної інфляції.

Крім того, рівень інфляції в США є важливим макроекономічним показником, що впливає на всю світову економіку [1, с. 111–112].

Найважливішим чинником, що впливає на економіку США, є нафта. Як зазначає Філіпс, для США особливе значення має нафта: «американська нація, яка сформувалася 150 років тому, історично пов'язала власну долю з величезними запасами нафти і можливостями максимізувати їх за допомогою торгівлі та військових дій» [1, с. 14]. Автор показує залежність долара від нафтового ринку. Він пише, що коли 1974 р. ОПЕК зажадала збільшення цін на «чорне золото», натомість була досягнута домовленість із Саудівської Аравією про те, що торгівля нафтою буде вестись у доларах [1, с. 127], а валюти нафтоекспортерів були прив'язані до курсу американської валюти. Значна частина нафтодоларів інвестувалась в економіку Сполучених Штатів. Вторгнення США до Іраку призвело до того, що ціна на нафту різко зросла, серед іншого й через позицію країн ОПЕК. Крім того, нафтовидобувні країни розглядають можливість відмови від прив'язки валют до нестабільного долара, скоротили його частку у золотовалютних резервах (ЗВР) і вивели частину своїх авуарів з американської економіки. У цілому, частка американської валюти в ЗВР країн світу у 1999–2007 рр. знизилася від 71 до 63%, і ця тенденція триває [1, с. 147]. Це сигналізує про зниження довіри до долара і зростаючої конкуренції з боку інших валют. Автор наводить цитату з журналу «Економіст» про те, що падіння курсу долара – це «найбільший дефолт в історії» [1, с. 179].

Погіршення відносин з нафтоекспортерами – тільки частина нафтової проблеми. Не менш важливо, що в умовах зростаючого попиту на нафту на світовому ринку зростання її видобутку припинилося. Філіпс наводить оцінки, згідно з якими на період 2005–2011 рр. припадає максимум виробництва нафти, після чого воно почне скорочуватися [1, с. 130–131, 174–176]. У самих Сполучених Штатах, колись найбільшому виробнику чорного золота, 2/3 споживаної нафти забезпечується за рахунок імпорту [1, с. 121].

Тому американська еліта повинна задуматися про розробку довгострокової енергетичної стратегії у зв'язку зі швидким дефіцитом нафти у світі і великими загрозами, які він буде нести для світової економіки і безпеки. Слід активніше займатися розробкою альтернативних екологічно чистих джерел енергії та енергозберігаючих технологій для того, щоб на постнафтовому етапі стати країною, яка має передові енергетичні технології [1, с. 174–178].

Під час проведеного першого офіційного візиту Б. Обама до Китаю в листопаді 2011 р. обговорювалася проблема світової економіки. Цікавим є те, що китайський лідер проігнорував звернення до нього терміново зміцнити китайську національну валюту юань, занижений курс якого учасники форуму назвали однією з головних причин зростаючого дисбалансу в міжнародній торгівлі. У відносинах Вашингтона й Пекіна цей дисбаланс представлений астрономічним торговим дефіцитом США, який у вересні 2011 року підскочив на 9,2%, склавши 22,1 млрд. дол., – найбільший показник з листопада 2010 року [2].

Як зазначає оглядач «The Financial Times» Гідеон Рахман, Китай – найбільший зарубіжний покупець боргових зобов'язань США, так що «китайці опосередковано фінансують панування армії США на Тихому океані», – зазначає автор. А місцеві союзники США побоюються, що Америка через фінансові проблеми зменшить свій контингент у регіоні.

Тим часом Китай нарощує власні збройні сили. В останні два роки конфлікти Китаю з В'єтнамом і Японією набували нової запеклості. Індійська сторона стверджує, що Китай активніше претендує на деякі ділянки території Індії. Південна Корея стурбована відносинами Пекіна з Пхеньяном. Необхідно також зазначити, що в Китаю міцніють економічні інтереси в усьому світі, тому збільшення витрат на армію і рішуче обстоювання власної вигоди неминучі. Економіка Китаю залежить від імпорту нафти і газу, так що морська блокада для неї небезпечна [3].

До цих пір безжальна закономірна послідовність криз упродовж XIX–XX ст. не зруйнувала підйом глобальної

капіталістичної системи, зосередженої спочатку на могутності Великобританії і потім, з Другої світової війни, на могутності США. Після понад 300-річної історії капіталізму здається логічним дійти висновку, що економічні та фінансові кризи власними силами досі не загрожували ні світовій капіталістичній системі, ні країнам, які очолюють цю систему, – США або Великобританії.

Справді, критики як капіталізму, так і «англосаксів» вказують на зв'язок між такими кризами і консолідацією «ключових» капіталістичних економік проти доведеної до злиднів периферії. Маркс зазначив, що фінансові кризи безжально розорили слабші компанії, дозволяючи більш успішним і безжалісним капіталістам зміцнити їх домінування в системі. Для таких теоретиків, як Пол Пребіш кризи виконували подібну функцію у світовій системі, допомагаючи сильним країнам маргіналізуватись і довести до злиднів країни, що розвиваються [4].

Відкидаючи в бік ці теорії капіталізму, даний аналіз економічної кризи має здоровий глузд і ставлення до нинішньої кризи. Враховуючи втрати від попередніх фінансових криз, важко не зробити висновок, що провідні капіталістичні економіки впораються зі «штормом» набагато краще, ніж непередові капіталістичні економіки. Економіки, що розвиваються, відчули набагато сильніший удар від фінансової кризи, ніж розвинені, тому що інвестори в усьому світі шукають «спокійну гавань», забезпечену США.

Цінні чеки й економіки, що виробляють товари народного споживання, випробували сильний шок. Такі країни, як Росія, Венесуела та Іран сподівалися використати дохід від продажу нафти, щоб протистояти серйозному політичному виклику Америки й існуючому світовому порядку, але зараз зіштовхуються з новими обмеженнями і примусами. В. Путін, У. Чавес, і Махмуд Ахмедінжад повинні зараз витратити менше часу на планування великих міжнародних рухів і докласти більше зусиль для збереження внутрішньої стабільності.

Америка ж перебуває в набагато вигіднішому становищі, і фінансова криза може навіть значно оздоровити міць США [4].

У будь-якому випадку криза показала Китаю, що їх зростання залежить від благополуччя США і модернізація буде довгою і болісною. Водночас Пекіну доведеться надавати більше значення стабілізації китайського суспільства, будувати національну систему охорони здоров'я, піклуватися про старіюче населення, яке завдяки політиці однієї дитини буде змушене в літньому віці звертатися за значною допомогою до уряду. Якщо все буде саме так, то у Китаю буде менше коштів на ВПК і зарубіжні військові місії. Це не підтверджує той прогнозований усіма день, коли Китай може зрівнятися за потужністю та можливостями зі США.

Найбільша небезпека як для американо-китайських відносин, так і для збереження американської могутності взагалі полягає не в тому, що Китай швидко виросте, а те, що ця криза може зупинити Китайське диво зростання. За найнегативнішим сценарієм, безлад у міжнародній економіці стане причиною великого економічного спаду Китаю, який призведе до найжалогідніших наслідків.

Але слід враховувати й той факт, що кожна криза інша, і для цього є власні причини з ходом часу, економічні кризи швидше зміцнювали, ніж підривали позицію у світі лідируючих капіталістичних країн. Від часу появи капіталізму в сучасній Європі здатність отримувати вигоду від швидкого економічного зростання була ключовим чинником у міжнародній конкуренції. Розвинені економіки виробляють передові технології, які лягають в основу військової та економічної потужності. Вони здатні вкладати в освіту, що робить їх робочу силу продуктивнішою. Вони засновують ліберальні політичні інституції та культурні норми, які поважають, дозволяють людям різної політичної та релігійної орієнтації працювати сумлінно над різними соціальними проектами модернізації.

Величезна виробнича потужність лідируючих капіталістичних країн дає їм змогу планувати вплив у всьому світі відповідно до власних інтересів. Це є тим, що Велика

Британія, США робили за останні століття, і тим, що інші такі капіталістичні локомотиви, як Франція, Німеччина і Японія, робили меншою мірою.

Країни, що розвиваються, схильні до серйозніших наслідків від економічної кризи. Фінансові кризи, швидше за все, посилюють розвиток, ніж кидають виклик глобальному розподілу потужності і багатства. США поки що не загрожує занепад, але все ж таки констатуємо неможливість повернути час назад і зупинити світову економічну кризу і все ще доведеться поборотися.

Англієць Х. Макрей передрікає перетворення Китаю в повнокровного конкурента Америці приблизно у 2020 р. («якщо США не поліпшать свою систему освіти й не продемонструють більше самодисципліни» [5]). Стає можливим допустити виникнення біполярного світу з полюсами у вигляді США і Китаю. Як зазначає колишній держсекретар США і досі впливова в республіканській партії К. Райс: «Китай не є державою, схильною зберігати status quo, навпаки, він хотів би змінити існуюче становище, змінити баланс сил в Азії на власну користь. Уже одне це робить його стратегічним суперником Америки» [6].

У Китаю велике майбутнє, але «наступний період економічного розвитку, [5] зазначає англієць Хеміш Макрей, [5] не буде прямолінійним. Китай показав свої здібності допускати помилку, і велика ймовірність того, що він буде продовжувати їх робити» [5]. Китай має потребу в американському ринку, інвестиціях і технологіях. Унаслідок уразливості щодо дотримання громадянських прав, прийняття КНР в елітні світові організації значною мірою залежить від доброзичливості Америки. Навіть найенергійніші китайські прихильники самоствердження беруть під сумнів можливість зійти на економіко-політичний Олімп, діючи проти лідера. У Вашингтоні розраховують на те, що до влади в Пекіні може прийти прозахідніша (скажемо, «шанхайська») група політиків, принципово заперечуючи шлях конфронтації.

Однак скептики вважають, що в китайській комуністичній системі мало шансів вижити в умовах швидких змін. Для перетворення Китаю у світову величину потрібно не тільки зростання економічних макровеличин, але й формування відповідної ідеології, яка була б прийнятна не тільки для сусідів зростаючого гіганта, але й для світу в цілому.

КНР стоїть перед лицем кризи у зв'язку зі швидким зростанням населення при зменшенні потенціалу сільського господарства. Розміри площі землі, що піддаються обробці, обмежені, корисні копалини не безмежні. Настав час розплачуватися за бездумну політику в галузі демографії, використання води, землі і мінеральних ресурсів. У найближчі 20 років населення КНР зросте не менш ніж на 300, а можливо, й 400 млн. осіб – за це й же час панад 10% землі, що обробляється, буде втрачено повністю, а основний її масив піддасться ерозії. Не зважаючи на 15 років економічного підйому, 50 млн. китайців не мають гарантованої питної води, а 80 млн. – харчуються нижче рівня виживання.

Колосальні наслідки буде мати й міграція якнайменш 100 млн. китайців, які покинули власні села заради міста. Подібні прогнози китайської моделі початку XXI ст. укріплюють позиції прихильників м'якого підходу.

Нараз існує ще одна важлива обставина, яка зумовлює об'єктивну потребу в американському лідерстві. Час працює проти США, і використати наявні можливості необхідно перш ніж почнеться їх відчутне скорочення, а рівноцінна компенсація навряд чи з'явиться своєчасно.

У цьому контексті слід зазначити, що при абсолютному зростанні американської могутності її відносне значення у світі буде постійно зменшуватися. Очікується зниження частки США у світовому ВВП від 21% у 2000 р. до 18,6% у 2015 р. У найвіддаленішій перспективі прогнозування стає не таким точним, але, безсумнівно, продовження тенденції, що намітилася, зі всіма несприятливими наслідками, що витікають для ролі США у міжнародних справах. У цьому переконанні багато авторитетних експертів, серед них й американські, які

підготували за завданням ЦРУ середньостроковий прогноз основних тенденцій у сучасному світі. Їх головний висновок: «...глобальний вплив США йде на спад» [7].

Найзаселеніша країна світу – КНР за загальним обсягом виробництва вже через півтора десятиліття стійко закріпиться на другому місці. Її частка у світовому ВВП збільшиться від 10,9% у 2000 р. до 14,2% у 2015 р. [8, с. 22]. Якщо ж КНР зможе і надалі підтримувати нинішні високі темпи зростання, дуже вірогідне висунення його на перші позиції в найближчому майбутньому.

Підсумки останніх двох десятиліть за всіма мірками не можна не визнати дуже вражаючими. За розрахунками китайських дослідників, середньорічні темпи зростання економіки Китаю за цей період становлять 9,8%, що на 6,5% вище середньорічних темпів зростання світової економіки, на 7,3% – розвинутих країн, на 4,8% – держав, що розвиваються, і на 1,9 – 3,5% – країн, що швидко зростають. Насамперед Сінгапуру, Південної Кореї, Тайваню, Малайзії та Індонезії [9, с. 352].

Проте китайські експерти зовсім не піддаються спокусі мажорної екстраполяції фантастичного підйому, нездійсненого хоча б з елементарної логіки економічного розвитку. Зліт з низької відмітки, яким би бурхливим він не був спочатку, просто не може нескінченно йти по тій же крутій зростаючій лінії. Тому констатуємо неминуче заниження темпів підйому. Власне, з цього й виходять прогнози китайських експертів. Вони передбачають, що економічне зростання Китаю в першій половині XXI ст. піде помітно не такими високими темпами – 6% середньорічних, а до 2050 р. знизяться до 4,3%. І все ж таки в абсолютних вимірах це надасть грандіозний приріст ВВП – більш ніж у 10 разів, порівняно з 2000 р. Унаслідок, як вважає член наукової ради Академії суспільних наук КНР Лі Цзінвень, будуть створені необхідні передумови для того, «...щоб Китай за масштабами й могутністю економіки ввійшов у першу шеренгу світу» [9, с. 352].

Труднощі досягнення лідерства в міжнародній системі пов'язані ще й з тим, що Китаю вдасться легко й швидко наздогнати і випередити США та Євросоюз, які теж не будуть стояти на місці й навіть при менш високих темпах економічного зростання зможуть до середини століття просунутися далеко вперед. Але головна трудність полягає в тому, що замало вийти на вищий рівень зростання ВВП. Надзвичайно важливо, разом із великим об'ємом матеріального виробництва, володіти ще й повним набором компонентів могутності в багатьох інших галузях – соціально-економічній, політичній, військовій, науково-технічній, інформаційній, фінансовій, торгівельній, комунікаційній, а також у галузях освіти, охорони здоров'я, соціального забезпечення, культури тощо.

Без такого набору, який відповідає вимогам глобалізації, важко стати врівень із країнами, які нині є в Організації економічного співробітництва і розвитку (ОЕСР). Нині на частку країн ОЕСР припадає понад 70% світового ВВП, а на частку Китаю – 12% [10, с. 360]. Але реальний розрив набагато більший не в кількісних, а в якісних вимірах, і суттєво скоротити його у стислі історичні строки неможливо. Якщо частка Китаю у світовому ВВП до середини століття збільшиться навіть удвічі, то й тоді залишиться нездоланною глибока невідповідність за рівнем загального розвитку між ним і частиною людства, що вирвалася далеко вперед.

Китаю з його величезним населенням, за офіційними попередніми підсумками перепису населення 2010 року – чисельність населення КНР на 1 листопада 2010 року становила 1 млрд. 370 млн. жителів [11], прийдеться долати найважчу демографічну ситуацію. Хоча й прогнозований приріст виробництва дозволить збільшити ВВП Китаю до 2015 року у розрахунку на душу населення більш ніж у два рази. Зазначимо, що за рівнем життя Китай усе ще залишиться в категорії бідних країн. У цьому вимірі розрив між Китаєм і країнами Заходу стане ще більшим. Правда, за передріканнями китайських експертів, уже до 2030 р. народонаселення країни перестане збільшуватися, а з 2050 р. почне зменшуватися. Проте навіть

якщо ці передрікання відбудуться, не можна очікувати різкого підвищення середньодушового споживання й значного підйому добробуту народу. Загалом, як вважає голова Шанхайського дослідницького форуму з проблем міжнародної стратегії Чень Пейяо, «через слабкість вихідних позицій і бази сукупна могутність китайської економіки низька, і за показниками КНР на одну душу населення дуже відстає від розвинених країн. І в XXI ст. вона тривалий час буде залишатися державою, що розвивається, і потребує подальших реформ і відкритості, а також у зіставленні зі світовою економікою» [12, с. 13].

Таким чином, КНР має змогу протягом найближчого десятиліття чи десятиліть обійти США за своїми економічними показниками. Але бути найбільшим ще не означає бути першим. Крім того, що Китай є другою економікою у світі, він все ще далекий від того, щоб зайняти лідируючі позиції або стати конкурентом в інших сферах (військово-стратегічні, нові технології, соціальна сфера тощо). Очевидно, що абсолютні показники не дають уявлення про відносну значимість зростання китайської економіки. Через величезну чисельність населення Китай не можна зарахувати до кола передових країн з показниками доходу на душу населення. Важкою проблемою залишається регулювання надмірного демографічного зростання. Не завершена реформа нерентабельного держсектору, зростає дефіцит бюджету, інфраструктура не відповідає вимогам економічного розвитку, не знижується масово безробіття, збільшується розрив між прибережними зонами, які прискорено розвиваються, і відсталими глибинними провінціями. Високі темпи зростання економіки загрожують їй перегрівом. Китай усе ще залишається країною, що розвивається, далеко відсталою від найрозвиненіших держав.

Література

1. Phillips K. Bad Money: Reckless Finance, Failed Politics, and the Global Crisis of American Capitalism / K. Phillips. - New York : Viking Penguin, 2008. – 239 p.
2. Cooper H., Wines M., Sanger D. China's Role as Lender Alters Obama's Visit [Електронний ресурс] / H. Cooper, M. Wines, D. Sanger // New York Times. – November 14, 2009. – Режим доступу :
<http://www.nytimes.com/2009/11/15/world/asia/15china.html>.
3. Rachman G. China or the US? Make your choice / G. Rachman. – [Електронний ресурс] // Financial Times. – October 3, 2011. – Режим доступу
:<http://www.ft.com/cms/s/0/7885de20edab11e0a9a900144feab49a.html#axzz1gj2bYfXt>.
4. Mead R. Only Makes You Stronger: Why the recession bolstered America / R. Mead [Електронний ресурс] // The New Republic. - February 04, 2009. – Режим доступу :
<http://www.freerepublic.com/focus/f-news/2169866/posts>.
5. McRae H. The World in 2020. Culture, Power and Prosperity / H. McRae. – Boston : Harvard Business School Press, 1994. – P. 276.
6. Rice C. Promoting the National Interest / C. Rice [Електронний ресурс] // Foreign Affairs. – 2000, Jan/Feb. – P. 56. – Режим доступу :
<http://www.foreignaffairs.com/articles/55630/condoleezza-rice/campaign-2000-promoting-the-national-interest>.
7. Global Trends 2015: A Dialogue About the Future With Nongovernment Experts [Електронний ресурс] // CIA. – 2000, December. – Режим доступу :
http://www.foia.cia.gov/docs/DOC_0000516933/DOC_0000516933.pdf.
8. Мир на рубеже тысячелетий: прогноз развития мировой экономики до 2015 г. / Редкол. : Мартынов В.А. (рук.), Дынкин А.А. и др. / ИМЭМО РАН; Изд. осущ. при фин. поддержке Внешторгбанка. – М.: ИД «Новый век», 2001. – 591 с.

9. Ли Цзинвэнь. Успехи экономики: Прогноз на XXI в. / Цзинвэнь Ли // Китай на пути модернизации и реформ. – М., 1999.
10. Китай на пути модернизации и реформ. 1949—1999. — М. : Издательская фирма «Восточная литература» РАН, 1999. — 735 с.
11. Перепись населения КНР (2010) [Электронный ресурс] – 2010. – Режим доступа : [http://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%9F%D0%B5%D1%80%\(2010\)](http://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%9F%D0%B5%D1%80%(2010)).
12. Пэйяо Чэнь. Китай в рамках современной международной системы / Чэнь Пэйяо // Гоцзи вэньти луньтань. – 1999. – № 3.

The article investigates the current state and prospects of the American economic model on the background of the economic rise of China from the global financial and economic crisis of 2008-2009.

Keywords: United States, China, economy, system of international relations, GDP, the crisis of capitalism.

В статье исследуются современное состояние и перспективы развития американской экономической модели на фоне экономического подъема Китая после глобального финансово-экономического кризиса 2008-2009 гг.

Ключевые слова: США, Китай, экономика, система международных отношений, ВВП, кризис, капитализм.